

Oxf. 903:945.31:906/907:(497.12)

KADRI IN IZOBRAŽEVANJE V GOZDARSTVU

Janez ČERNAČ*

Izvleček:

Za zdajšnje potrebe, še posebno pa za razvoj biotehniških strok, je potrebno usklajevanje vodilnih zamisli znotraj izobraževanja v gozdarstvu, pa tudi na Biotehniški fakulteti in Univerzi. Večnamenskost (polifunkcionalnost) gozda mora postati vodilo za izobraževanje v gozdarstvu. S temeljnimi nauki o trajnosti donosov vseh funkcij slovenske krajine pa morajo biti prežeti izobraževalni programi vseh biotehniških ved in Univerze v Ljubljani. Gozdarstvo je mogoče razvijati na ovrednotenju in uveljavitvi vseh funkcij gozda in gozdnate krajine.

STAFF AND EDUCATION IN FORESTRY

Janez ČERNAČ*

Abstract:

In order to meet current needs and especially the development of the biotechnical branches. It is necessary to coordinate the guiding concepts within education in forestry as well as in the Biotechnical Faculty and the University. The polyfunctionality of the forest must become the guide for education in forestry. The educational programmes of all the biotechnical sciences and of the University of Ljubljana must include a thorough understanding of the continuous increase of all functions of the Slovene landscape.

* mag. Janez ČERNAČ, dipl. inž. gozd., Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 61000 Ljubljana. Parmova 33 / YU.

VSI NAUKI V IZOBRAŽEVANJU GOZDARSKEGA OSEBJA V SR SLOVENIJI IZVIRAJO IZ VTOZD ZA GOZDARSTVO BF

Delavci s področja gozdarstva se v SR Sloveniji izobražujejo na VTOZD za gozdarstvo BF, v Gozdarskem šolskem centru v Postojni ter na posameznih gozdnih gospodarstvih. Učitelji in predavatelji na vseh teh stopnjah izobraževanja so visokošolski učitelji na VTOZD za gozdarstvo BF ali pa njihovi učenci. Ta ugotovitev olajša presojo o pravi usmeritvi pri dosednji vzgoji kadrov, ki delajo v gozdarstvu. To pomembno ugotovitev moramo upoštevati tudi pri pripravi izhodišč in usmeritev za prihodnje smotno in celovito izobraževanje gozdarskega osebja namenjenega za razvoj. Temeljni nauki, ki določajo strategijo razvoja in so v izobraževalnih programih na VTOZD za gozdarstvo BF, prodirajo nato s časovnim zamikom v vse pore izobraževanja gozdarskega osebja v SR Sloveniji.

VEČNAMENSKI GOZD ZAHTEVA VEČNAMENSKO IZOBRAŽEVANJE IN OMOGOČA RAZVOJ

Večnamenskost (polifunkcionalnost) gozda je teoretično opredeljena, vendar le kot splošna ugotovitev ob razčlenitvah delovanja ekoloških sistemov. V izobraževalnem procesu pa nismo opravili naslednjega koraka k večnamenski rabi gozda, kaj šele, da bi uveljavili druge funkcije gozda, razen lesne.

Izobraževanje je namreč še vedno le za ugotavljanje, načrtovanje, pospeševanje ter za izrabo lesne funkcije gozda; pač z ugotovitvijo, da je ob zagotovljeni trajnosti donosov kakovostnega lesa, zagotovljena tudi trajnost donosov drugih funkcij gozda. To pa velja le do takrat, ko pri drugih funkcijah gozda in gozdnate krajine nismo ne zainteresirani ne zahtevni. Vsaka od številnih funkcij gozda je lahko v določenem gozdnem prostoru prednostna.

Gozdarstva v SR Sloveniji ni več mogoče razvijati le na podlagi posekanih kubičnih metrov lesa, pač pa na tem, da uveljavljamo tudi vse druge funkcije gozda, predvsem naravovarstvene, in gozdnate krajine. Zato je sprejemljivo le načelo, da moramo v gozdnem prostoru zagotoviti trajnost optimalne vsote donosov vseh funkcij gozdnate krajine.

Korektna analiza programov izobraževanja kadrov v gozdarstvu bi potrdila oceno, da izobražujemo predvsem za lesno funkcijo gozda. Toda ob vsej intenzivni skrbi za to funkcijo gozda v gozdarstvu že zdaj nesmotno izrabljamo moč mladih in sposobnih ljudi. Najplemenitejšo moč — znanje — razsipavamo kar pogosto na nezahtevno in rutinsko delo, ki ga lahko ceneje in celo bolj vestno opravijo delavci z nižjo strokovno izobrazbo. Nezahtevno delo pa opravljajo sposobni kadri z nejevoljo, malodušjem in celo s tesnobo.

Sprašujejo se o smiselnosti študija in o nadaljnjih možnostih. Če so pri takih opravilih dalj časa po končanem študiju, pa se taki kadri, s tem pa tudi delež energije, ki jo je vložila družba v izobraževanje, za zmeraj zgubijo v sivem povprečju. Potem so vso delovno dobo nezahtevni do sebe, stroke in družbe.

S tem pa seveda ni rečeno, da celotna lesna funkcija ni nujna in strokovno zahtevna. To delo je zahtevno, vendar je obseg dela in število delavcev omejeno s prirastkom in z etati. Dolgoročni razvoj gozdarstva ne more več temeljiti le na lesni funkciji gozda, ker bi to pomenilo zastoj, kasneje pa degradacijo stroke, če jo razvojno primerjamo z drugimi strokami.

Izobraževanje za razvoj pomeni v gozdarstvu izobraževanje za vse funkcije gozda in gozdnate krajine. Če ugotavljamo, da je ponekod v gozdarstvu delavcev že preveč, je tako seveda le zato, ker se vsi ukvarjajo tako ali drugače le z lesom, ki ob svoji rasti v gozdu opravlja samodejno kot „stranski proizvod“ druge funkcije.

Za varovalne in socialne funkcije gozdnate krajine ni usposobljenih delavcev. V gozdnogospodarskih načrtih in planih teh funkcij še niti ne načrtujemo, kaj šele da bi jih uveljavljali. To je še popolnoma prazen prostor za osebje v gozdarstvu ter za razvoj gozdarstva. Seveda se te funkcije ne bodo uveljavile same, pač pa s trdim in strokovno zelo zahtevnim delom. Začetek procesa pa je seveda v izobraževanju osebja.

Do zdaj je bilo mogoče označiti le lesno funkcijo gozda — les. Zato je bilo do zdaj tudi izobraževanje kadrov, načrtovanje in planiranje ter vse delo namenjeno le za to funkcijo. Tudi vse dozdajšnje izobraževanje in raziskovalno delo, pa tudi celoten dozdajšnji razvoj gozdarstva, je bilo mogoče zagotavljati le s prodajo lesa. Še več, celo druge dejavnosti so se bolj ali manj ohranjale in razvijale od lesa iz naših gozdov.

Zdaj pa predstavlja vrednost posekanega lesa prav majhen delež v narodnem dohodku. Ob stiskah naravnega okolja in človeka v njem, pa narašča pomen naravovarstvenih in socialnih funkcij gozdnate krajine v posebne vrednote, ki pa jih gozdarji ne znamo ovrednotiti in uveljaviti v družbi.

Zato večnamenski gozd zahteva večnamensko izobraževanje ljudi, ki bodo lahko uveljavljali vse funkcije gozda in gozdnate krajine in tako uresničevali smeri razvoja gozdarstva v večnamensko gozdarstvo.

GOZDOVE BOMO USPEŠNO VAROVALI, JIH GOJILI TER TRAJNO UPORABLJALI ZA VSE FUNKCIJE LE OB CELOSTNEM VARSTVU OKOLJA

Vodilno načelo gozdarske stroke — načelo trajnosti donosov, se je izoblikovalo iz bojazni, da bo zmanjkalo lesa. Zdaj visi nad nami in gozdom grožnja, da bo zmanjkalo gozdov, vendar ne zaradi potreb po lesu, pač pa zaradi onesnaženega ozračja in vseh drugih zunanjih pritiskov. Vse izobraževanje mora biti sicer namenjeno razvo-

ju, toda razvoja v gozdarstvu ni mogoče usmerjati in zagotavljati, če že zdaj ponekod polovica ali tri četrtine poseka lesa, s tem pa tudi nege in izrabe drugih funkcij gozda, ni več v naših rokah, pač pa nas vleče po nepredvidljivih poteh umiranja gozdov. Trajnost in delovanje vseh funkcij gozda nista bila še nikoli tako ogrožena kot sta zdaj zaradi pritiskov drugih dejavnosti in posledic, ki jih mora pretrpeti gozd (onesnaženo ozračje in vode, jedrska energija, krčitve zaradi energetskih objektov, za komunalne gradnje, melioracije s spremembami talnice...).

Delavci v gozdarstvu morajo biti zaradi takih razmer, ki se bodo le še zaostrovale, usposobljeni za celostno varstvo okolja (ozaveščanje javnosti, nastopi v družbenopolitičnih skupnostih ter v javnih občilih, sodelovanje z energetiki, s kmeti in kmetijci, z urbanisti...), pač na ravni, ki jo bo zahtevalo delovno mesto.

Pri tem pridobivanju delavcev v gozdarstvu za celostno varstvo okolja, pa se je treba zavedati, da moramo biti s svojimi nauki dosledni najprej v gozdu.

Za trajnost gozdov in gozdnate krajine torej ne zadošča več, da ta načela spoštuje samo stroka. Da bomo zagotovili trajnost gozdnate krajine, si moramo torej pridobiti zaveznike zunaj gozdarstva — v javnosti. Javnost pa so predvsem uporabniki vseh funkcij gozda in gozdnate krajine. To pa smo neposredno ali posredno seveda vsi, le organiziranost uporabnikov teh drugih funkcij je zelo različna.

BIOTEHNIŠKE STROKE MORAJO BITI VODILNE PRI VARSTVU IN NEGI VSEH FUNKCIJ SLOVENSKE KRAJINE

Več kot devet desetih slovenskega prostora v sodelovanju z naravo, ali z delom proti njej, sooblikuje gozdarske in kmetijske dejavnosti. Izobraževanje za varstvo, nego in rabo vsega rastlinskega in živalskega sveta je na Biotehniški fakulteti, pa tudi izobraževanje na vseh nižjih stopnjah za ta področja izvira od tod. Ob tem pa ugotavljamo, da načela o varstvu okolja niso poenotena v izobraževanju teh dejavnosti.

Zdajšnje izobraževanje na Biotehniški fakulteti je v vsem razponu, od čisto ekološkega, do načel o najvišjih donosih ne glede na posledice v okolju. Zato se tudi izkaže ob načrtovanju ter še posebno ob posegih v naravni prostor, da se biologi, agronomi, veterinarji in gozdarji pogosto ne morejo sporazumeti, čeprav so diplomirali na isti fakulteti. Veliko vzrokov je že v naukih, ki so jih sprejeli med šolanjem in so izvirali iz različnih izhodišč, pri delu pa se praviloma cilji še poenostavijo tako, da si interesi teh dejavnosti in strok v krajini hudo nasprotujejo. Izraziti primeri tega so melioracije kmetijskih zemljišč. Sicer pa je vsakdanje delo vseh teh dejavnosti neusklajeno, še posebno v prostoru z intenzivno pridelavo hrane in lesa.

Z ogroženostjo, propadanjem in uničevanjem okolja, se večata tudi ozaveščenost ljudi ter kritičnost javnosti do posegov v okolje. Tako se že dogaja, da se v stroki popravljamo po dolgotrajnem nerganju drugih uporabnikov naravnega prostora, če-

prav smo jih dlje časa z nasmehom in zamahom roke uspešno spregledovali ali odganjali (gostota gozdnih prometnic, poškodbe in erozija krajine, prašičje in druge farme z velikimi koncentracijami živali, uporaba kemičnih sredstev, neposredne premene s smreko na velikih površinah...).

V zadnjih nekaj letih imajo pobudo za razvoj na tem področju ljubiteljske organizacije in društva; to kažejo tudi tile zgledi:

- pobudo za bioekološko pridelovanje hrane daje Pomursko društvo za varstvo okolja;
- analizo rib ter vodo reke Save, od katere je odvisno neposredno in posredno devet milijonov Jugoslovancev (talnica, poljščine, živinoreja) je naročila in financirala Ribiška zveza Slovenije;
- lovske organizacije opozarjajo na napake pri melioracijah, ugotavljajo škodljive posledice kemizacije kmetijske proizvodnje, predlagali so ohranjanje pasov stare vegetacije ter sajenje novih protivetrnih pasov ob melioracijah v Vipavski dolini in v Pomurju.

Nihče se očitno ob teh razpravah ni spomnil, da imamo Biološki inštitut, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije ter Kmetijski inštitut Slovenije, ki so pri Biotehniški fakulteti v Ljubljani. Prav je, da inštituti tehniških strok v zadnjih letih razvijajo svoje delo tudi za uresničevanje ciljev varstva okolja, vendar mora Biotehniška fakulteta postati vodilna v razvoju ideologije in usposabljanja za celotno varstvo, nego in rabo rastlinskega in živalskega sveta, torej pri varstvu okolja.

Z načelom trajnosti donosov vseh funkcij kmetijskega in gozdnega prostora morajo biti prežeti vsi izobraževalni in raziskovalni programi na celotni Biotehniški fakulteti. To naj ne pomeni širjenja že tako prenatrpanih programov izobraževanja, pač pa vsebinsko preoblikovanje v nove nauke o negi in rabi naravnega prostora.

Zato je nujno usklajevanje temeljnih načel znotraj vseh strok biotehnike po načinu enosmerno pletene vrvi; kjer je vsak predmet nit, ki se prilagojena spleta v vrv ene dejavnosti, te vrvi pa naprej v močno vrv celotne biotehnike, z vsemi drugimi fakultetami pa v vrv Univerze.

Na podlagi teh ugotovitev in stališč so se izoblikovali tile predlogi:

1. z izobraževanjem se morajo delavci v gozdarstvu usposobiti:
 - za uveljavljanje vseh funkcij večnamenskega gozda in gozdnate krajine ter za naloge za trajno doseganje optimalne vsote vseh donosov;
 - za sodelovanje z drugimi uporabniki naravnega prostora ter za zavzeto in celostno varstvo okolja.

Trajno vodilo za prenovo in dopolnjevanje izobraževanja je večnamenski (polifunkcionalni) gozd. Zato naj bo tudi izobraževanje uravnoteženo za vse funkcije gozda.

2. Tako usposobljeni delavci v gozdarstvu bodo imeli znanje za razvoj večnamenskega gozda in gozdarstva, saj bo v prihodnje v gozdnem gospodarstvu mogoče graditi razvoj predvsem na naravovarstvenih in drugih funkcijah gozda, ne pa več samo na lesni funkciji.
3. Treba je uskladiti izobraževanje pri temeljnih načelih za varstvo, nego in rabo vsega rastlinskega in živalskega sveta biotehniških strok ter v sklopu Univerze.
4. V gozdnih gospodarstvih se posvetimo z znanjem in srcem večnamenskemu gozdu in gozdarstvu. Uveljavljanje številnih funkcij gozda v sami stroki, in še posebej v javnosti ter v družbi, je velik izziv za nove moči v gozdarstvu.

SUMMARY

With proper education forestry workers should qualify to and for:

— To be capable to enforce all functions of multipurpose forest and forest landscape and for tasks which require constant achieving of an optimal grand total of all relations.

— To cooperate with other users of natural space and for a striving and total environmental protection.

The multifunctional forest represents permanent guidelines for the renewal and supplementing of education. Education should therefore cover all functions of forests equally.

Workers with such qualifications will have the necessary knowledge to develop multipurpose forests and forestry, because in the forest management it will be possible to build the development mainly on nature protection and other functions of forests and not only on their wood functions anymore.

It is imperative to balance education concerning the basic principles of protection, tending and utilization of the entire animal and vegetable world — within the biotechnical sciences as well as within the University.

We should abandon the cult of administration in our forest enterprises and devote ourselves wholeheartedly to multipurpose forests and forestry instead. The fact that numerous functions of forests have established themselves in forestry itself as well as publicly and socially, presents a great change for the "fresh" forestry staff.